

STORTINGET

Representantforslag 285 S

(2020–2021)

fra stortingsrepresentantene Sigbjørn Gjelsvik, Heidi Greni,
Kari Anne Bøkestad Andreassen, Liv Signe Navarsete, Nils T. Bjørke, Ole André Myhrvold
og Geir Pollestad

Dokument 8:285 S (2020–2021)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sigbjørn Gjelsvik, Heidi Greni, Kari Anne Bøkestad Andreassen, Liv Signe Navarsete, Nils T. Bjørke, Ole André Myhrvold og Geir Pollestad om endring av de statlige planretningslinjene for å legge til rette for vekst og utvikling i hele Norge

Til Stortinget

Bakgrunn

De statlige planretningslinjene for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging, fastsatt ved kgl. res. av 26. september 2014, og oppfølging av disse gir i dag stramme føringer for hvordan lokalsamfunn skal utvikle seg rundt omkring i landet. Dette skaper store utfordringer mange steder med uheldige følgekonssekvenser.

I planretningslinjenes målformulering heter det bl.a. at «utbyggingsmønster og transportsystem bør fremme utvikling av kompakte byer og tettsteder». Kommunenes mulighet til å planlegge sitt eget lokalsamfunn ut fra lokale behov kommer i skyggen av dette. Hensynet til en balansert utvikling mellom bygd og by nevnes ikke. Hensynet til ivaretagelse av dyrka mark og friområder nevnes heller ikke som et overordna mål. Jordvern nevnes bare i underkapittel, og da i den forbindelse at jordvernet må balanseres mot storsamfunnets behov.

Dagens statlige planretningslinjer er en brekkstang for kraftig sentralisering. I spredtbygde områder blir det lagt sterke begrensninger på videre utvikling, noe som kan bidra til å forsterke en allerede negativ befolkningsutvikling med nedlegging av offentlige tjenestetilbud som skoler og barnehager. I folketette områder bidrar

retningslinjene til forsterket press om bl.a. nedbygging av dyrka mark og friområder i nærheten av kollektivknutepunkter og ytterligere press på en allerede overbelastet offentlig infrastruktur. Planretningslinjene bidrar dermed til en dårligere lokal planlegging i kommunene fordi staten i for stor grad fratar lokalpolitikernes mulighet til avveie viktige hensyn og finne løsninger som er til beste for den enkelte kommune.

De statlige retningslinjene bidrar mange steder til sterk sentralisering innad i kommunene. I Akershus ser man dette tydelig. De statlige planretningslinjene har gjennom den eksisterende regionale planen for Oslo og Akershus blitt konkretisert til en 80/20-regel, som innebærer at minimum 80 pst. av bolig- og arbeidsplassveksten i kommunen skal skje innenfor prioriterte vekstområder. I kommuner med regionale byer skal minimum 90 pst. av bolig- og arbeidsplassveksten i kommunen skje innenfor prioriterte vekstområder. Dette medfører at svært mye av veksten konsentreres rundt et fåtall steder, mens store områder får svært begrenset rom for utvikling.

Dette hindrer også kommunene i arbeidet med å trekke til seg flere innbyggere. Mange ønsker å flytte ut av byene og de største tettstedene. Det som motiverer dem, er mulighetene til å få bedre plass både i og utenfor hjemmet (gjørne hus og hage), bedre oppvekstmiljø for barn og unge og ikke minst tilgangen til naturskjønne omgivelser og et rikt friluftsliv. De spredtbygde kommunene kan ofte tilby dette, men samtidig presses de til å utvikle kommunene for at de i størst mulig grad skal ligne på en by eller et større tettsted. Med andre ord: Attraktiviteten svekkes og stedsegne fortrinn forblir ubenyttet.

Aurskog-Høland kommune, som er sammensatt av fem tidligere kommuner med ett, to eller tre tettsteder hver, utgjør nærmere en fjerdedel av Akershus i areal. Li-

kevel skal 80 pst. av veksten styres mot ett tettsted i kommunen, Bjørkelangen. I Enebakk får man ikke lov til å utvikle tettstedet i Kirkebygda, enda det er administrasjonssenteret i kommunen og det geografiske sentrum i bygda. Tilsvarende eksempler finner man ulike steder i landet. Ifølge NRK 26. mai 2020 fortviler den politiske ledelsen i Melhus kommune over at de til stadighet får nei til å etablere nye boligfelt i kommunen. Årsaken er at Melhus er del av byvekstavtalen som sier at kommunen ikke kan gjøre noe som bidrar til økt biltrafikk inn mot Trondheim. I Byggmesteren 01/21 trekkes Sirdal og Rødøy kommuner frem som eksempler på distriktskommuner som er villige til å strekke seg langt for at folk kan bosette seg der de vil, selv om det er i strid med den nasjonale knutepunktstrategien. I Sirdal ligger arbeidsplasser og næringsvirksomhet spredt i den langstrakte kommunen, og daglig leder i Sirdal Resort, Øystein Tjørhom, uttaler til Byggmesteren 01/21 at:

«Vi trenger spredt bosetting for at ansatte skal ha kort vei til jobben!»

Det er åpenbart at statlige planretningslinjer i dag er en tvangstrøye for mange kommuner, som hindrer lokal utvikling og svekker muligheten for folkevalgt styring i lokalsamfunnene. På samme måte bidrar det ensidige ønsket om å prioritere visse vekstområder til at dyrka mark blir nedbygd i stort omfang i tilknytning til disse.

8. januar 2021 sendte kommunal- og moderniseringsministeren og landbruks- og matministeren et felles brev til landets kommuner om jordvern og FNs bærekraftsmål, der det blant annet står at:

«Bevaring av dyrket mark er en nasjonal interesse. For å oppnå styrket beredskap og matsikkerhet må vi ta vare på jordbrukets produksjonsressurser over hele landet. Vi har tillit til at kommunene følger opp jordvernstrategien og bidrar til å redusere omdisponering av dyrket mark.»

Problemet er imidlertid at kommunene i mange situasjoner overprøves av statlige myndigheter når de prøver å oppfylle målsettingene om ivaretagelse av jordvern. Brevet fra statsrådene ble heller ikke fulgt opp av regjeringen med noen konkrete endringer, verken i de statlige planretningslinjene eller i annet lov- og planverk, for å styrke jordvernets stilling.

Tettstedene på den norske landsbygda ligger fra gammel tid av der kommunikasjonsårer møttes sentralt i bygdene. Svært ofte ligger slike bygdesentre midt i bygdens beste jordbruksområder. Kommuner som prøver å skjerme matjorden ved å legge boligfelt utenom kollektivknutepunkt, blir møtt med krav til fortetting og forbud mot spredt boligbygging.

I stedet for å bidra til å forsterke dagens sentralisering burde planretningslinjene gi klare føringer om å legge til rette for vekst og utvikling i hele Norge og styrke lokale folkevalgtes mulighet til å forme sitt lokalsamfunn på lokal premisser. Dette vil bidra til en mer balansert og lokalt forankret utvikling mellom bygd og by, og bidra til vekst og utvikling i områder med svak eller negativ befolkningsutvikling, samtidig som man vil kunne bidra til å dempe pressproblemene i sentrale områder.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen gjennomgå og endre de statlige planretningslinjene for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging, blant annet gjennom å innta et overordna mål om at retningslinjene skal legge til rette for vekst og utvikling i hele Norge, bidra til en balansert utvikling mellom bygd og by, og at det særskilt skal legges til rette for vekst og utvikling i områder med svak eller negativ befolkningsutvikling.
2. Stortinget ber regjeringen endre statens planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging for å sikre at spredtbygde kommuner i folketunge regioner ikke tvinges til å sentralisere bosetting og annen utvikling internt i kommunen. Slike kommuner må i langt større grad enn i dag selv kunne bestemme hvor det skal legges til rette for utvikling, og i hvilken grad spredt boligbygging skal tillates.
3. Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endringer i statens planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging og andre statlige føringer for å sikre at vern av dyrka mark gjøres til et overordna mål i alt planleggingsarbeid i Norge.

8. april 2021

Sigbjørn Gjelsvik

Kari Anne Bøkestad Andreassen

Nils T. Bjørke

Heidi Greni

Liv Signe Navarsete

Ole André Myhrvold

Geir Pollestad